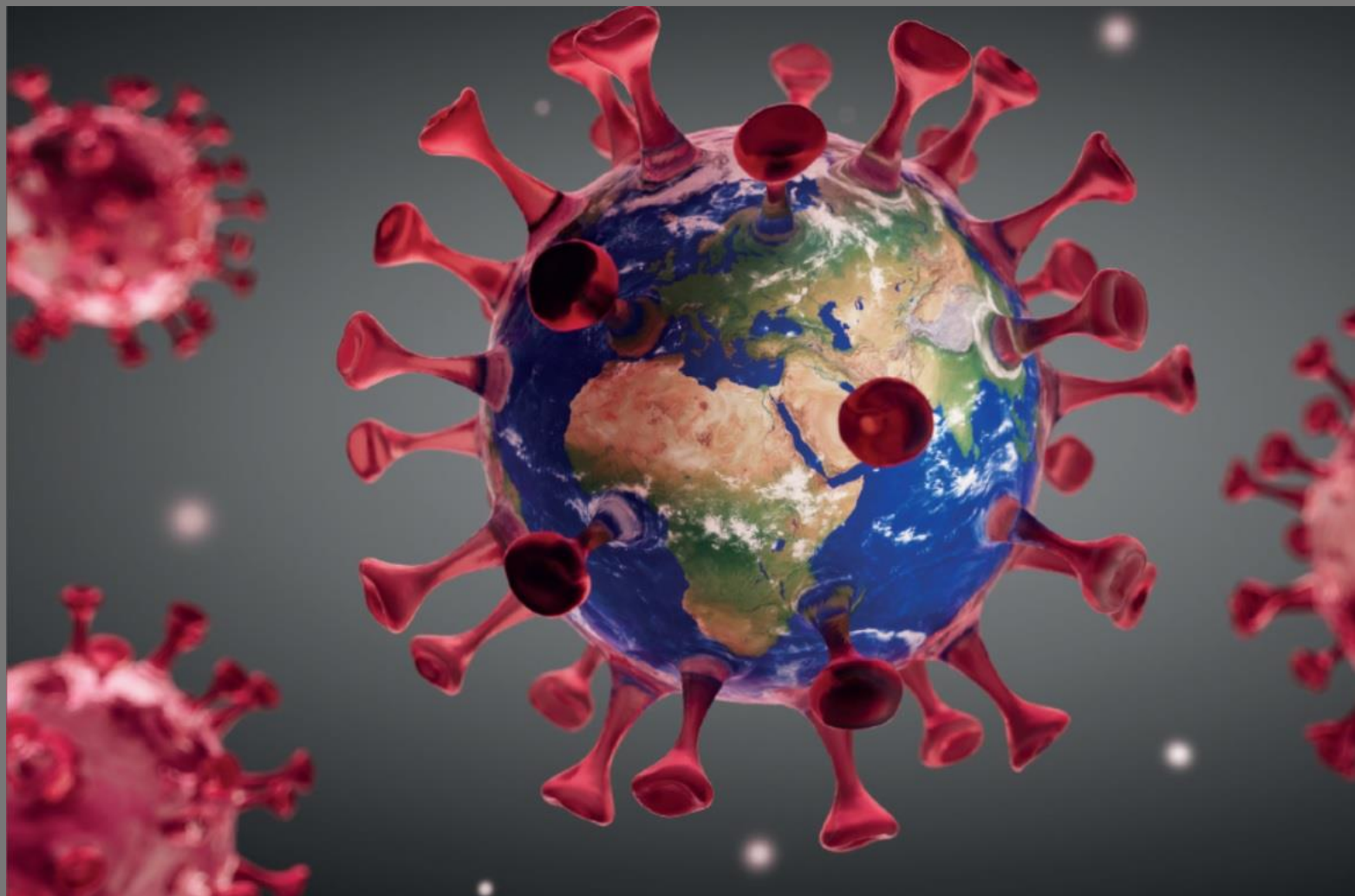

اقتصاد ایران گرفتار با ویروس کرونا

ضرورت حمایت از کسب و کارها

(ویرایش دوم)

اتاق بازرگانی صنایع، معادن و کشاورزی ایران

اردیبهشت ماه ۱۳۹۹

فهرست

۳	مقدمه.....
۴	۱- اثرات اقتصادی ویروس کرونا بر چشم‌انداز اقتصادی جهان.....
۶	۲- تجارب کشور چین در مقابله با پیامدهای اقتصادی شیوع ویروس کرونا.....
۶	افزایش حمایت‌های مالی از کسب‌وکارها.....
۷	معافیت یا کاهش حق بیمه تأمین اجتماعی کارفرمایان.....
۷	ارائه یارانه تأمین اجتماعی به کسب‌وکارهای کوچک و متوسط.....
۸	معافیت یا کاهش اجاره بهای کسب‌وکارها.....
۸	حذف عوارض اداری سربار بر کسب‌وکارها.....
۸	معافیت یا امکان تأخیر در پرداخت مالیات کسب‌وکارها.....
۸	تحریک تجارت خارجی.....
۹	تشویق کسب‌وکارها به خرید خدمات دورکاری.....
۹	حمایت و پشتیبانی از سرمایه‌گذاران خارجی.....
۹	حمایت از کسب‌وکارهای بهداشتی.....
۹	پرداخت یارانه به فعالیت‌های تحقیق و توسعه کسب‌وکارها.....
۱۰	سایر سیاست‌های حمایتی.....
۱۰	۳- تجربه سایر کشورها در مقابله با ویروس کرونا.....
۱۰	اهم اقدامات ایالات متحده آمریکا.....
۱۱	اهم اقدامات کره جنوبی.....
۱۳	اهم اقدامات آلمان.....
۱۳	اهم اقدامات عربستان سعودی.....
۱۴	اهم اقدامات ترکیه.....
۱۴	اهم اقدامات امارات متحده عربی.....
۱۵	۴- آثار و تبعات اقتصادی شیوع ویروس کرونا بر اقتصاد ایران.....
۱۸	۴-۱- چارچوب پیشنهادی به منظور اولویت‌بندی کسب‌وکارها در اخذ انواع حمایت‌ها.....

۲۰	.....	۲-۴- راهکارهای پیشنهادی به نظام تصمیم‌گیری
۲۱	.....	تسهیلاتی در زمینه پرداخت مالیات
۲۲	.....	اقداماتی در خصوص حق بیمه تأمین اجتماعی کارفرمایان
۲۲	.....	تأمین مالی و سرمایه در گردش کسب‌وکارها
۲۳	.....	اقداماتی در خصوص اجاره‌بها و هزینه‌ها و عوارض سربار کسب‌وکارها
۲۳	.....	حمایت‌های حقوقی و تسهیل قراردادها
۲۴	.....	حمایت‌های تجاری
۲۴	.....	توسعه ظرفیت‌های فناوری و تجارت الکترونیک
۲۴	.....	سایر راهکارها
۲۶	.....	منابع

مقدمه

ویروس کوید-۱۹ (nCoV-2019) در دسامبر ۲۰۱۹، در شهر ووهان چین شناسایی شد و به علت گسترگی حوزه عملکرد و نرخ بالای انتقال از فردی به فرد دیگر، در حال حاضر (۱ اردیبهشت ۱۳۹۹) ۲۱۳ کشور، منطقه و قلمرو^۱ جهان از آسیای جنوب شرقی، خاورمیانه، تا قلب اروپا، آمریکا، استرالیا و آفریقا را درگیر کرده است، به نحوی که سازمان بهداشت جهانی (WHO)، این ویروس را "جهان فراگیر" خوانده است. در این میان ضرورت پیگیری سیاست‌های مقابله‌ای از آنجا دوچندان می‌گردد که بدانیم شیوع گسترده ویروس کرونا علاوه بر گرفتن جان شمار زیادی از انسان‌ها و تحمیل هزینه‌های سنگین سلامت به دولت‌ها و خانوارها، فعالیت طیف گسترده‌ای از کسب‌وکارها را با رکود مواجه ساخته و پیامدهای اقتصادی گسترده‌ای را بر اقتصادهای درگیر تحمیل کرده است. به‌عنوان مثال، فعالیت بخش تولید در چین در ماه فوریه، به پایین‌ترین سطح از سال ۲۰۰۴ تاکنون رسیده است. بر اساس مدل‌سازی‌هایی که از سوی تحلیلگران در دانشگاه ملی استرالیا انجام شده، تولید ناخالص داخلی در آمریکا و اروپا دو درصد کمتر از پیش‌بینی‌های قبلی (پیش از شیوع کرونا) برآورد شده است. همچنین پیش‌بینی شده است که اگر نرخ مرگ‌ومیر روندی صعودی به خود بگیرد، رشد اقتصادی این کشورها ممکن است تا هشت درصد هم کاهش یابد. از طرف دیگر، به‌واسطه شیوع این ویروس در سطح جهانی، بازارهای مالی هم با رکود مواجه شده‌اند، انتشار اوراق قرضه از سوی شرکت‌های وال‌استریت کم‌وبیش متوقف شده است و بازدهی اوراق قرضه ۱۰ ساله برای اولین بار در تاریخ آمریکا به زیر یک درصد کاهش یافته است.^۲

با عنایت به آنکه در تاریخ ۱ اردیبهشت سال جاری، کشور ایران بعد از کشورهای آمریکا، اسپانیا، ایتالیا، فرانسه، آلمان، انگلستان، ترکیه و چین؛ نهمین کانون^۳ درگیر با این ویروس شناسایی شده است^۴ و با توجه به آنکه شرط اصلی برای کنترل شیوع این ویروس، کاهش حداکثری تعاملات اجتماعی غیر ضرور و تعطیلی بسیاری از فعالیت‌ها می‌باشد، لذا می‌توان نتیجه گرفت که تداوم شیوع گسترده این ویروس در کشور، ضمن ایجاد فشار بر بخش درمان، نارسایی در توزیع امکانات بهداشتی و تحمیل هزینه‌های بهداشت و سلامت به دولت و خانوارها، به‌واسطه دامن زدن به تعطیلی گسترده کسب‌وکارها، وضعیت اقتصادی کشور را حادث‌تر می‌کند و فشار مضاعفی را به کسب‌وکارهای اقتصادی (فعالیت‌های تولیدی، خدماتی و تجاری) در ماه‌های پیش‌رو وارد خواهد ساخت.

از سوی دیگر طبق اظهارات رئیس سازمان بهداشت جهانی، کشورهایی که برای برداشتن محدودیت‌ها عجله می‌کنند، آسیب جدی و طولانی به اقتصادشان وارد می‌سازند.^۵ لذا در صورت نداشتن برنامه‌ای جدی برای مهار این بیماری و طولانی شدن این روند، احتمال لطمات جدی‌تر به اقتصاد وجود خواهد داشت و هزینه‌های بیشتری را به دولت تحمیل خواهد کرد. بر این

^۱ <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>

^۲ مقاله "داروی اقتصاد بیمار جهان چیست" مجله اکونومیست در سایت تجارت نیوز، ۱۸ اسفند ۱۳۹۸.

^۳ از نظر تعداد مرگ و میر، هفتمین کانون بعد از به‌ترتیب: آمریکا، ایتالیا، اسپانیا، فرانسه، انگلستان و بلژیک

^۴ <https://multimedia.scmp.com/widgets/china/wuhanvirus/>

^۵ <https://www.cnbc.com/2020/04/03/who-says-countries-that-rush-to-lift-coronavirus-containment-risk-more-severe-and-prolonged-damage-to-economy.html>

اساس، ضرورت دارد در کنار داشتن یک برنامه اصولی با مشورت پزشکان و متخصصان برای دستیابی به کم‌هزینه‌ترین و اثرگذارترین راه مقابله با این بیماری و اجرای مجموعه سیاست‌هایی به‌منظور قطع زنجیره انتشار این ویروس و حمایت از خانوارهای آسیب‌پذیر، مجموعه سیاست‌هایی نیز در راستای حمایت از بخش تولید و کسب‌وکارها اجرایی گردد.

با توجه به آنکه هیئت‌وزیران در مصوبه خود مورخ ۱۳۹۹/۱/۱۱، به شماره ۱۶۷۷/ت/۵۷۴۳۵، کسب‌وکارهای اقتصادی مشمول انواع حمایت‌ها در ده طبقه شغلی^۱ در نظر گرفته شده‌اند و این طبقه‌بندی نیز حکایت از آن دارد که حمایت‌ها بیشتر اصناف و مشاغل را در برمی‌گیرد، لذا ضرورت دارد در کنار حمایت از این مشاغل، برنامه‌های حمایتی مشخصی برای واحدهای تولیدی و خدمات پشتیبان تولید نیز در دستور کار سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان کشور قرار گیرد؛ چراکه بخش مولد اقتصاد کشور قبل از وقوع بحران کرونا به علت تحریم‌های تحمیلی، نوسانات گسترده نرخ ارز، فضای رکود تورمی حاکم بر اقتصاد کشور و... با چالش‌های متعدد مواجه بوده و اغلب زیر ظرفیت بهینه به فعالیت مشغول بوده‌اند و شیوع این بیماری نیز در حال حاضر با دامن زدن به تعطیلی‌های گسترده و نارسایی در تأمین مواد اولیه، کاهش تقاضا و...، پیامدهای مخرب مستقیم و غیرمستقیمی بر حوزه‌های عملکرد کسب‌وکارهای تولیدی وارد ساخته است و اگر نسبت به حمایت از این بخش بی‌توجهی شود، ظرفیت‌های تولیدی اندک کشور نیز از بین خواهند رفت. با توجه به آنکه آسیب تولید، به گسترش بیکاری دامن می‌زند و افزایش گسترده بیکاری به منزله گسترش فقر و شورش‌های اجتماعی است، لذا با در نظر گرفتن این ملاحظه، تمرکز گزارش حاضر ارائه سازوکارهای حمایتی به‌منظور مدیریت پیامدهای شیوع این بیماری بر واحدهای تولیدی و خدمات پشتیبان تولید می‌باشد تا از این‌گذر، بیشترین تحرک و اثرگذاری در اقتصاد بیمار کشور ایجاد گردد.

بر این اساس اتاق ایران، سعی دارد تا با ارائه مجموعه پیشنهادهایی به‌منظور کاهش پیامدهای اقتصادی شیوع کرونا، نقش مشورتی خود را ایفا کند و در کنار دولت در جهت تحقق شعار سال مبنی بر "ایجاد جهش در تولید" گام مثبتی بردارد.

۱- اثرات اقتصادی ویروس کرونا بر چشم‌انداز اقتصادی جهان

بر اساس اطلاعات ارائه شده در کتاب "اقتصاد در زمان کوید ۱۹"^۲ که با مشارکت بسیاری از اقتصاددان‌های مطرح بین‌المللی تدوین شده است، اندازه و استمرار تأثیر اقتصادی این ویروس ناشناخته است. نکته اصلی که نویسندگان این کتاب به آن اشاره داشته‌اند این است که عدم قطعیت بالا در خصوص رفتار این بیماری و نتایج آن در مناطق مختلف، از نتایج نامطلوب طولانی‌مدت و زخم‌های عمیق بر پیکره اقتصاد در سطح جهانی حکایت دارد، حتی عمیق‌تر از سایر بیماری‌ها و پاندمی‌هایی^۳

^۱ ده طبقه شغلی شامل: رستوران‌ها، فروشگاه‌هایی که آجیل، شیرینی و محصولات مشابه را به فروش می‌رسانند، آژانس‌های سفر و گردشگری، هتل‌ها و شرکت‌های اقامتی، شرکت‌های حمل‌ونقل، خطوط هوایی، شرکت‌های نساجی، تولیدکنندگان محصولات چرم، مراکز ورزشی و سرگرمی و برگزارکنندگان مراسم مختلف. برگرفته از بخشنامه هیئت وزیران، شماره بخشنامه ۱۶۷۷/ت/۵۷۴۳۵، به تاریخ ۱۳۹۹/۱/۱۱.

^۲ معاونت آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، پژوهشکده آینده‌پژوهی و سلامت و مرکز تحقیقات آینده‌نگری و نوآوری سلامت (اسفند ۱۳۹۸)، ترجمه اقتصاد در زمان کوید ۱۹.

^۳ براساس تعریف سازمان بهداشت جهانی، اپیدمی به شیوع گسترده اما منطقه‌ای یک بیماری گفته می‌شود؛ اما پاندمی به وضعیتی گفته می‌شود که یک بیماری جدید در تمام جهان شیوع یافته و افراد زیادی را در تمام دنیا درگیر نموده است.

است که تاکنون رخ داده است. نکته‌ای که در خصوص وسعت اثرگذاری شیوع این بیماری بر اقتصاد جهانی باید به آن اشاره کرد این است که کانون شیوع این بیماری برای نخستین بار پس از جنگ جهانی دوم، کشورهایی را هدف قرار داده است که نقش اقتصادی مهمی در سطح بین‌المللی ایفا می‌کنند و در زمره اقتصادهای اول دنیا قرار می‌گیرند. درحالی‌که اپیدمی‌های پیشین به‌طور عمده در اقتصادهای درحال توسعه و فقیر شیوع پیدا می‌کرد. این ویروس کشورهایی را تحت تأثیر قرار داده است که در زمره اقتصادهای برتر جهان قلمداد می‌شوند. بر اساس آمارهای ۵ مارس ۲۰۲۰، ده کشوری که در سطح بالایی از شیوع این بیماری ضربه دیدند شامل ایالات‌متحده، چین، ژاپن آلمان، انگلیس، فرانسه و ایتالیا، تقریباً لیست ده اقتصاد بزرگ جهان را تشکیل می‌دهند (البته به استثنا ایران و هند).

با توجه به سهمی که این کشورها در اقتصاد جهانی دارند، سهم ۶۰ درصد از عرضه جهانی (GDP)، ۶۵ درصد از تولید جهانی و ۴۱ درصد از کالاهای صادراتی در جهان، پر واضح است که عمده کشورهای اصلی اقتصاد دنیا با این ویروس درگیر شده و آسیب دیدن این کشورها، به‌شدت اقتصاد بین‌الملل را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در کتاب اقتصاد در زمان کوید ۱۹ در خصوص شیوع این ویروس در اقتصادهای برتر و اثرگذاری بسیار گسترده آنها بر اقتصاد جهانی از این ناحیه چنین تعبیر شده است که "اگر این کشورها یک عطسه کوچک بزنند، کل دنیا را سرما فرا خواهد گرفت".

همچنین، با توجه به پیش‌بینی‌های جدید سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی (OECD)^۱، باید در نظر داشت که اقدامات بازدارنده سخت‌گیرانه‌ای که برای کند کردن گسترش ویروس کرونا (Covid-19) مورد نیاز است، به‌طور قابل ملاحظه‌ای تولید ناخالص داخلی اقتصادهای بزرگ را در کوتاه‌مدت کاهش خواهد داد. بر اساس جدیدترین تخمین‌های سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی، تعطیلی کسب‌وکارها به‌طور مستقیم بخشی مشتمل بر یک‌سوم از تولید ناخالص داخلی اقتصادهای بزرگ را متأثر ساخته است. هر ماه تعطیلی کسب‌وکارها، زبانی معادل ۲ واحد درصد کاهش در رشد تولید ناخالص داخلی سالانه اقتصادهای بزرگ به همراه دارد. بخش گردشگری به‌تنهایی، ۷۰٪ کاهش فعالیت را تجربه کرده است.

بر اساس پیش‌بینی‌های انجام شده توسط سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی (OECD)، در تمام اقتصادها بیشترین آسیب را خرده‌فروشی و عمده‌فروشی و املاک و مستغلات دیده‌اند. در سایر بخش‌ها، کشورها شاهد آسیب‌های متفاوتی هستند. تعطیلی صنایع ساخت در بخش حمل‌ونقل^۲ در بعضی از کشورها آسیب جدی به اقتصاد وارد کرده است، درحالی‌که کاهش فعالیت‌های گردشگری و تفریحی در برخی دیگر از اقتصادها آسیب بیشتری به‌جای گذاشته است. این تفاوت‌ها به دلیل تفاوت ترکیب تولید کشورها است. اقتصادهایی که گردشگری در آنها سهم عمده‌ای دارد، اعمال قرنطینه و محدودیت‌های سفر به‌شدت آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. از طرف دیگر، کشورهایی که دارای بخش کشاورزی و معدن نسبتاً قابل توجهی هستند، از جمله کشورهای نفت‌خیز، ممکن است اثرات اولیه کمتری را در این ارتباط احساس کنند، اگرچه درنهایت،

¹ <https://www.oecd.org/coronavirus/en/>

² Transport manufacturing:

ناظر به صنایعی است که در تولیدات مرتبط با وسایط حمل‌ونقل فعال هستند. همچنین، شرکت‌های ساخت و ساز که در زمینه تأمین خدمات زیرساختی نظیر جاده‌ها، بنادر، پایانه‌ها و بسترهای زیرساختی مورد نیاز بخش حمل‌ونقل فعالیت می‌کنند در این گروه جای می‌گیرند.

تولید در اثر کاهش تقاضای جهانی برای کالا متأثر خواهد شد. تأثیر تعطیلی مشاغل بر کاهش تولید اقتصادهای پیشرفته و اقتصادهای بزرگ نوظهور ۱۵٪ یا بیشتر و در اقتصادهای متوسط تا ۲۵٪ ارزیابی می‌شود.^۱ بر این اساس، در ادامه به بررسی تجارب و نحوه رویارویی کشورهای منتخب با اثرات اقتصادی ویروس کرونا پرداخته شده است.

۲- تجارب کشور چین در مقابله با پیامدهای اقتصادی شیوع ویروس کرونا

دولت چین در راستای مقابله با پیامدهای اقتصادی شیوع کرونا بر کسب‌وکارهای این کشور تلاش کرده است با تدوین سیاست‌های حمایتی و تشویقی، از آثار سوء این ویروس بر اقتصاد کشورش بکاهد. مهم‌ترین اقدامات دولت چین در این زمینه در ادامه آمده است.^۲

✓ افزایش حمایت‌های مالی از کسب‌وکارها

- تشویق بانک‌ها به تعدیل شیوه بازپرداخت وام‌ها، افزایش دوره سررسید وام‌ها، امکان تأمین مالی مجدد و استمهال وام‌های بانکی صنایع و کسب‌وکارهایی که از وام دریافتی برای سرمایه‌گذاری در صنایعی استفاده کرده‌اند که به شدت از شیوع ویروس کرونا آسیب‌دیده‌اند (از جمله صنایع گردشگری، تهیه و تأمین غذا و مسافرخانه‌ها و هتل‌ها، عمده‌فروشی و خرده‌فروشی، حمل‌ونقل، پشتیبانی و لجستیک، انبارداری، فعالیتهای فرهنگی، تفریحی و نمایشگاهی).
- افزایش تضمین‌های دولتی در بازپرداخت وام‌های اعطایی به کسب‌وکارهای خرد، کوچک و متوسط که تحت تأثیر ویروس کرونا فعالیتشان مختل شده است.
- کاهش نرخ وام‌ها برای کسب‌وکارهای کوچک و متوسط که آسیب زیادی از شیوع کرونا دیده‌اند. از بانک‌های محلی خواسته شده است نرخ سود وام خود را نسبت به نرخ اصلی وام‌دهی بانک مرکزی (که به عنوان نرخ پایه وام‌دهی مورد استفاده قرار می‌گیرد) کاهش دهند.
- تلاش در جهت حفظ اعتبار بنگاه‌هایی که به دلیل آسیب‌های اقتصادی ویروس کرونا در معرض خطر نکول بدهی قرار دارند، به گونه‌ای که خدشه‌ای به اعتبار بنگاه‌ها در نظام رتبه بندی اعتباری وارد نشود.
- اعطای وام به بنگاه‌های اقتصادی زیان‌دیده از شیوع کسب‌وکار
- عدم سختگیری بانک‌ها به وام‌گیرندگان (متخلف) به دستور دولت چین

^۱ <https://www.oecd.org/coronavirus/en/>

^۲ برگرفته از:

- <https://www.china-briefing.com/news/chinas-support-foreign-invested-enterprises-cope-covid-19-outbreak/>
- <https://www.china-briefing.com/news/china-reduce-social-insurance-commitments-smes-short-term-coronavirus-impact/>
- <https://www.china-briefing.com/news/chinas-latest-regional-measures-to-support-smes-during-coronavirus-outbreak/>
- <https://cutt.ly/7twUxi>

- همکاری با شرکت‌های بیمه جهت افزایش حمایت از کسب‌وکارهای آسیب‌دیده به ویژه به دلیل فسخ سفارشات، در کنار حمایت‌های لجستیک و اجرایی.

✓ معافیت یا کاهش حق بیمه تأمین اجتماعی کارفرمایان^۱

- معافیت بنگاه‌های کوچک و متوسط از پرداخت حق بیمه کارفرما (شامل حق بیمه بازنشستگی، بیکاری و حوادث ناشی از کار) در بازه زمانی فوریه تا ژوئن ۲۰۲۰.
- کاهش ۵۰ درصدی حق بیمه سهم کارفرما (شامل حق بیمه بازنشستگی، بیکاری و حوادث ناشی از کار) برای شرکت‌های بزرگ در فاصله زمانی فوریه تا آوریل ۲۰۲۰.
- معافیت تمامی بنگاه‌های استان هوبی که شهر ووهان در آن واقع شده است (فارغ از اندازه بنگاه)، از پرداخت حق بیمه کارفرما (شامل حق بیمه بازنشستگی، بیکاری و حوادث ناشی از کار) در بازه زمانی فوریه تا ژوئن ۲۰۲۰.
- شرکت‌هایی که به دلیل شیوع کرونا با مشکل در تولید مواجه شده‌اند، می‌توانند پرداخت حق بیمه کارفرما را تا ۶ ماه به تعویق بیاورند.
- تعدیل ماه شروع پرداخت حق بیمه تأمین اجتماعی برای کارفرمایان از اول آوریل به اول ژوئیه (به‌طور عمده اجرا شده در شانگهای).
- تمدید و افزایش مهلت زمانی پرداخت حق بیمه تأمین اجتماعی برای کارفرمایان به مدت ۳ ماه پس از پایان ویروس کرونا.
- استرداد حق بیمه بیکاری سهم کارفرما به آن دسته از بنگاه‌های کوچک و متوسط که علیرغم خسارات اقتصادی ناشی از ویروس کرونا اقدام به تعدیل نیرو نکرده‌اند. (به‌طور عمده اجرا شده در پکن - این مبلغ در شانگهای برابر با ۵۰ درصد از حق بیمه بیکاری سهم کارفرما است).

✓ ارائه یارانه تأمین اجتماعی به کسب‌وکارهای کوچک و متوسط

- ارائه کمک هزینه تأمین اجتماعی به بنگاه‌های کوچک و متوسط مستقر در پکن که در توسعه صنعتی این شهر اثرگذار هستند. چنانچه تا پایان آوریل، میانگین تعداد نیروی کار بنگاه نسبت به سال قبل تا ۲۰ درصد افزایش یافته باشد، بنگاه می‌تواند برای یک‌بار مشمول ۳۰ درصد کمک هزینه سهم بیمه تأمین اجتماعی به مدت سه ماه شود. چنانچه تعداد متوسط نیروی کار بنگاه در مقایسه با سال گذشته ۲۰ درصد و بیشتر افزایش یافته باشد، بنگاه مشمول ۵۰ درصد کمک هزینه تأمین اجتماعی برای مدت سه ماه خواهند شد (به‌طور عمده اجرا شده در پکن).

^۱ شامل حق بیمه بازنشستگی، بیکاری و حوادث ناشی از کار

✓ معافیت یا کاهش اجاره بهای کسب و کارها

- شرکت‌های کوچک و متوسط که دارایی‌های سرمایه‌ای خود را از دولت اجاره کرده‌اند، در صورت پیروی از الزامات دولت در زمینه تعلیق و از سرگیری مجدد فعالیت‌ها (مطابق با مقررات پیشگیری از اپیدمیک شدن بیماری) و به‌طور هم‌زمان، در صورت عدم تعدیل کارکنان یا تعدیل حداقلی نیروی کار، می‌توانند از پرداخت اجاره‌بهای ماه فوریه معاف شوند. چنانچه مورد اجاره، ساختمان یا مستغلات برای دفتر کار باشد، بنگاه می‌تواند از کاهش ۵۰ درصدی اجاره بهای ماه فوریه بهره‌مند شود (به‌طور عمده اجرا شده در پکن - در شانگهای این تمهیدات به‌صورت معافیت از پرداخت اجاره‌بها در ماه‌های فوریه و مارس است. در استان گوانگ دونگ اجاره‌بهای استفاده از دارایی‌های دولتی برای ماه اول، معاف از پرداخت و برای ماه‌های دوم و سوم به‌صورت نیم‌بها خواهد بود). با این اقدام دولت، مالکین خصوصی املاک تجاری (مغازه‌ها و ساختمان‌های تجاری) نیز تشویق می‌شوند اجاره‌بهای دریافتی از مستأجران خود را کاهش دهند و یا ببخشند و در این‌صورت از کاهش مالیات بر دارایی یا مالیات زمین از سوی دولت برخوردار شوند.

✓ حذف عوارض اداری سربار بر کسب و کارها

- تعلیق دریافت انواع هزینه‌های اداری و دفتری از کسب و کارهای کوچک و متوسط، شامل انواع هزینه‌های مرتبط با عوارض جاده‌ای و معابر، عوارض فاضلاب و پسماند و هزینه تجهیزات مرتبط با بازرسی‌های ویژه. (به‌طور عمده اجرا شده در پکن).

✓ معافیت یا امکان تأخیر در پرداخت مالیات کسب و کارها

- شرکت‌های کوچک و متوسط که به‌واسطه شیوع کرونا فعالیتشان آسیب‌دیده است، مجاز می‌باشند پرداخت مالیات خود را تا سه ماه به تعویق بیندازند (به‌طور عمده اجرا شده در پکن).
- معافیت از پرداخت مالیات بر دارایی برای کسب و کارهای واجد شرایط (به‌طور عمده اجرا شده در استان گوانگ دونگ)

✓ تحریک تجارت خارجی

- معافیت از پرداخت تعرفه یا مالیات بر ارزش‌افزوده به‌منظور واردات تجهیزات مقابله با شیوع کرونا
- ارائه اسناد مثبت از سوی سازمان توسعه تجارت بین‌الملل شانگ‌های به طرفین خارجی کسب و کارهایی که به دلیل بروز شرایط فورس ماژور شیوع کرونا نتوانسته‌اند تعهدات بین‌المللی خود را ایفا کنند (به‌طور عمده اجرا شده در شانگ‌های).

✓ تشویق کسب‌وکارها به خرید خدمات دورکاری

- ارائه کمک هزینه به کسب‌وکارهای کوچک و متوسط به منظور آموزش کارکنان به صورت آنلاین و تهیه امکانات مرتبط با دورکاری در شرایط شیوع کرونا.
- تشویق کسب‌وکارها به اتخاذ سیاست‌های شغلی منعطف مانند کاهش دستمزد، چرخش شغلی و ساعات کاری شناور در راستای حفظ اشتغال پایدار و عدم تعدیل نیروی کار.
- کمک به از سرگیری فعالیت کسب‌وکارها از طریق مساعدت آنها در انجام اقدامات پیشگیرانه قبل از شروع مجدد فعالیت‌ها، از جمله کمک در تأمین ماسک، دماسنج و مواد ضدعفونی کننده.
- تقویت اکوسیستم کسب‌وکارهای اینترنتی از جمله فروشگاه‌های آنلاین، آموزش اینترنتی، دورکاری، بازی و سرگرمی - های مجازی و تحویل هوشمند.
- حمایت ویژه از استارت آپ‌های موفق در حوزه خدمات درمانی آنلاین و تجهیزات پزشکی.

✓ حمایت و پشتیبانی از سرمایه‌گذاران خارجی

- حمایت ویژه از پروژه‌های بزرگ سرمایه‌گذاری و همکاری نزدیک دولت‌های محلی با سرمایه‌گذاران خارجی این پروژه‌ها در مرتفع ساختن چالش‌های پیش آمده، به خصوص در خصوص اختلال‌های بخش ساخت‌وساز.
- حفظ و برقراری تعامل با سرمایه‌گذاران خارجی با استفاده از ظرفیت‌های فضای مجازی در غیاب امکان برگزاری جلسات تجاری رو در رو و انجام سفرهای کاری، در راستای مدیریت پروژه‌های سرمایه‌گذاری خارجی.
- تعامل نزدیک دولت‌های محلی با سرمایه‌گذاران خارجی و تسریع ارائه مصوبات مرتبط با مجوزهای گمرکی در راستای کمک به از سرگیری فعالیت سرمایه‌گذاران خارجی.

✓ حمایت از کسب‌وکارهای بهداشتی

- مساعدت ویژه به شرکت‌های تولید کننده دارو، تجهیزات پزشکی، ماسک، عینک و اقلام بهداشتی محافظتی.
- ارائه حمایت‌های کلیدی برای استارت‌آپ‌های تخصصی در حوزه‌های خدمات بهداشت بر خط، نوآوری در دارو و درمان، عرضه تجهیزات پزشکی و درمانی و عرضه خدمات درمان.

✓ پرداخت یارانه به فعالیت‌های تحقیق و توسعه کسب‌وکارها

- ارائه کمک هزینه تحقیق و توسعه (R&D) به کسب‌وکارهای کوچک و متوسط فعال در حوزه علم و فناوری (به‌طور عمده اجرا شده در خصوص کسب‌وکارهای دانش‌بنیان مستقر در پارک فناوری ژونگ‌گوآن¹ چون)

¹ Zhongguancun

✓ سایر سیاست‌های حمایتی

- کسب‌وکارهای کوچک و متوسطی که با دولت قرارداد همکاری دارند و به دلیل شیوع کرونا نمی‌توانند تعهدات خود را به موقع به انجام برسانند، می‌توانند از مدت زمان بیشتری برای ایفای تعهدات خود بهره‌مند شوند.
- ارائه حمایت‌های حقوقی از طریق استقرار سازوکار رسیدگی به فوریت‌های حقوقی مرتبط با شکایات و منازعات پیش آمده در قراردادها و روابط کارگر و کارفرما به دنبال شیوع ویروس کرونا.
- پرداخت کمک هزینه به کسب‌وکارها جهت پرداخت دستمزد کارکنانی که در دوره درمان بیماری کرونا هستند یا در قرنطینه به سر می‌برند. این کمک هزینه از پنجاه درصد از حق بیمه بازنشستگی سهم نیروی کار تجاوز نمی‌کند.

۳- تجربه سایر کشورها در مقابله با ویروس کرونا^۱

گسترده‌گی حوزه عملکرد ویروس کرونا و نرخ بالای انتقال آن از فردی به فرد دیگر، موجب شد که علاوه بر کشور چین، تا کنون بیش از ۲۱۰ کشور جهان از آسیای جنوب شرقی، خاورمیانه، تا قلب اروپا، آمریکا، استرالیا و آفریقا، متأثر از پیامدهای مخرب انسانی، اجتماعی و اقتصادی شیوع گسترده این ویروس گردند، به نحوی که می‌توان گفت در حال حاضر پاندمی ویروس کرونا در جهان به وقوع پیوسته است. لذا کشورهای مختلف جهان هر یک سیاست‌هایی را به منظور مدیریت و کنترل حوزه‌های اثرگذاری این ویروس اجرا کرده‌اند. بر این اساس، در ادامه بر اساس گزارش صندوق بین‌المللی پول، به بررسی اهم سیاست‌هایی که سایر کشورهای جهان به منظور کاهش آثار مخرب اقتصادی این ویروس بر کشورشان در سه حوزه مالی، پولی و نرخ ارز تا آوریل ۲۰۲۰ اجرایی کرده‌اند، پرداخته می‌شود.^۲

❖ اهم اقدامات ایالات متحده آمریکا:

سیاست‌های مالی: ایالات متحده ۲,۳ تریلیون دلار (حدود ۱۱ درصد از GDP) به منظور مقابله با ویروس کرونا اختصاص داده است. شامل:

- ✓ ۲۵۰ میلیارد دلار به منظور ارائه تخفیف مالیاتی برای یک دوره به اشخاص
- ✓ ۲۵۰ میلیارد دلار برای افزایش مزایای بیکاری
- ✓ ۲۴ میلیارد دلار برای تأمین یک شبکه امن مواد غذایی برای گروه‌های آسیب‌پذیر
- ✓ ۵۱۰ میلیارد دلار برای جلوگیری از ورشکستگی شرکت‌ها از طریق اعطای وام و ضمانت‌های بانکی
- ✓ ۳۴۹ میلیارد دلار برای ارائه وام و ضمانت به مشاغل کوچکی که کارگران خود را حفظ می‌کنند.
- ✓ ۱۰۰ میلیارد دلار برای کمک به بیمارستان‌ها

^۱ اطلاعات استفاده شده در این قسمت تا تاریخ ۲۰ فروردین ۱۳۹۹ (۸ آوریل ۲۰۲۰) می‌باشد. با توجه به اینکه این اطلاعات به صورت روزانه به روز می‌شود ممکن است اعداد و ارقام در روزهای آتی با ارقام استفاده شده در این گزارش تا حدودی متفاوت باشد.

^۲ <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#G>

✓ ۱۵۰ میلیارد دلار برای کمک به دولت مرکزی و دولت‌های ایالتی

آمریکا چند قانون برای مقابله با ویروس کرونا نیز تصویب کرده است. بر اساس یک قانون تازه تصویب^۱ مبلغ ۸,۳ میلیارد دلار و بر حسب قانونی دیگر^۲ مبلغ ۱۰۴ میلیارد دلار به این موضوع اختصاص داده که این دو در مجموع چیزی در حدود ۰,۵ درصد از GDP را برای مراقبت‌های درمانی، مرخصی استعلاجی، پرداخت وام به بنگاه‌های کوچک و کمک‌های بین‌المللی هزینه می‌کنند. علاوه بر آن، مهلت تشکیل پرونده مالیاتی به تأخیر افتاده است.

سیاست‌های پولی و کلان‌مالی: نرخ بهره فدرال رزرو کاهش و به ۰-۰,۲۵ رسیده است. خرید اوراق بهادار خزانه‌داری^۳ (اوراق قرضه‌ای است که توسط دولت ایالات‌متحده منتشر می‌شود) به هر میزانی که لازم است در دستور کار قرار گرفته است. هزینه پنجره تنزیل^۴ (شیوه استقراض بانک‌های تجاری از بانک مرکزی) کاهش پیدا کرده است. هزینه‌های موجود برای خط مبادله با بانک‌های مرکزی مهم کاهش پیدا کرده و سررسید عملیات مبادله ارزی تمدید یافته است. خط مبادله دلار آمریکا با سایر بانک‌های مرکزی نیز گسترش پیدا کرد. همچنین، بانک مرکزی آمریکا تسهیلاتی را برای حمایت از جریان اعتبار^۵ معرفی کرد که در برخی موارد از طریق منابع صندوق تثبیت ارز^۶ پشتیبانی می‌شود. علاوه بر آن آژانس‌های نظارتی، حمایت همه جانبه خود را از بانک‌هایی که سرمایه و سپر نقدینگی^۷ خود را برای اعطای وام و کمک به خانوارها و کسب‌وکارها استفاده کنند اعلام نمود.

❖ اهم اقدامات کره جنوبی:

سیاست‌های مالی: اقدامات مستقیم دولت کره جنوبی اختصاص ۱۶ تریلیون وون کره (۰,۸ درصد GDP) به این امر است. اقدامات این کشور برای خانوارها شامل انتقال خانواده‌ها به قرنطینه، پشتیبانی از حفظ اشتغال افراد، کوپن‌های مصرفی برای خانواده‌های کم درآمد و پشتیبانی از مراقبت‌های درمانی اضطراری خانواده‌هاست. اقدامات برای شرکت‌ها شامل اعطای وام و ضمانتنامه برای فعالیتهای تجاری، حمایت از حقوق و اجاره بهای واحدهای کسب و کار کوچک.

اقدامات درآمدی شامل کاهش مالیات بر مصرف برای خریدهای آنلاین، کاهش مالیات برای صاحبخانه‌هایی که اجاره واحدهای تجاری خود را کاهش داده‌اند، کاهش مالیات برای خوداشتغالی‌ها، تعویق پرداخت مالیات که طیف گسترده‌ای از

¹ Coronavirus Preparedness and Response Supplemental Appropriations Act

² Families First Coronavirus Response Act

³ Treasury Securities

⁴ The Discount Window

⁵ Flow of Credit

⁶ Exchange Stabilization Fund

⁷ Liquidity Buffers

مالیات‌ها را برای مشاغل کوچک و خود اشتغالی در بخش‌های پزشکی، گردشگری، مهمان‌پذیرها و سایر بخش‌های متأثر پوشش می‌دهد.

سیاست‌های پولی و کلان مالی: بانک کره (بانک مرکزی کره)^۱ اقدامات متنوعی انجام داده است تا از تداوم شرایط پولی انطباق‌پذیر و تسهیل نقدینگی در سیستم مالی اطمینان حاصل کند. اهم این اقدامات شامل:

- ✓ کاهش نرخ بهره از ۱,۲۵ درصد به ۰,۷۵ درصد
- ✓ افزایش فهرست شرکت‌کنندگان عملیات بازار باز که برخی موسسات مالی غیربانکی منتخب را نیز شامل شود.
- ✓ افزایش وثایق عملیات بازار باز که اوراق بانکی و برخی اوراق قرضه از شرکت‌ها و سازمان‌های دولتی را نیز شامل شود.
- ✓ خرید اوراق خزانه دولت کره به ارزش ۱,۵ تریلیون وون

بانک مرکزی کره همچنین برای تقویت منابع مالی در دسترس برای بنگاه‌های کوچک و متوسط سقف تسهیلات پشتیبانی وام با واسطه بانکی را در مجموع ۵ تریلیون وون (۰,۲۶ درصد از GDP) افزایش داده و نرخ بهره را به ۰,۲۵ کاهش داده است.

در تاریخ ۲۴ مارس رئیس‌جمهور این کشور برنامه تثبیت مالی را به ارزش ۱۰۰ تریلیون وون (۵,۳ درصد از GDP) اعلام نمود. مهمترین ارکان این برنامه شامل موارد ذیل است:

- ✓ گسترش اعطای وام بانک‌های دولتی و تجاری به شرکت‌های کوچک و متوسط، تجار خرد و شرکت‌های بزرگ (در این رابطه مورد به مورد بررسی و در خصوص اعطای وام تصمیم‌گیری می‌شود) این وام‌ها شامل وام‌های ضروری، تضمین‌های جزئی و کامل و وثیقه تعهدات وام می‌شود.
- ✓ ایجاد یک صندوق تثبیت بازار اوراق قرضه^۲ برای خرید اوراق بهادار شرکت‌ها، اوراق بهادار تجاری و اوراق مالی
- ✓ تأمین اعتبار توسط مؤسسات مالی عمومی برای انتشار اوراق قرضه شرکت‌ها از طریق وثیقه اوراق و خرید مستقیم اوراق قرضه
- ✓ ایجاد یک صندوق تثبیت بازار سهام^۳ که توسط شرکت‌های هولدینگ، شرکت‌های مالی پیشرو و سایر مؤسسات مربوطه تأمین مالی می‌شود.
- ✓ تأمین اعتبار کوتاه‌مدت در بازار پول از طریق وام‌های تأمین مالی سهام، خرید مجدد از سوی بانک مرکزی کره و حمایت از تأمین مالی مجدد از سوی مؤسسات مالی دولتی

¹ The Bank of Korea (BOK)

² Bond market Stabilization Fund

³ Equity market Stabilization Fund

سیاست‌های نرخ ارز: بانک کره یک خط مبادله دوجانبه با بانک مرکزی امریکا به ارزش ۶۰ میلیارد دلار باز کرده است. سایر اقدامات صورت گرفته به منظور تسهیل تامین ارز خارجی شامل:

- ✓ به طور موقت ۰,۱ درصد مالیات بر بدهی‌های ارزی غیر سپرده کوتاه‌مدت^۱ موسسات مالی به حالت تعلیق درآمد.
- ✓ کاهش موقتی حداقل نسبت پوشش نقدینگی ارزی^۲ برای بانک‌ها تا ۷۰ درصد (قبلاً ۸۰ درصد بود).

❖ اهم اقدامات آلمان

سیاست‌های مالی: دولت آلمان اقدامات مالیاتی و هزینه‌ای مجموعاً به ارزش ۱۵۶ میلیارد یورو (۴,۹ درصد GDP) اجرا کرده است. شامل:

- ✓ هزینه برای تجهیزات مراقبت‌های بهداشتی، ظرفیت بیمارستان و تحقیق و توسعه (واکسن)
- ✓ دسترسی گسترده به کارهای کوتاه‌مدت، اعطای یارانه برای حفظ شغل و درآمد کارگران
- ✓ گسترش مزایای مراقبت از کودک برای والدین کم درآمد و دسترسی آسانتر به درآمد پایه برای خود اشتغال‌ها
- ✓ اختصاص ۵۰ میلیارد یورو برای کمک‌های مالی به صاحبان مشاغل کوچک و افراد خود اشتغالی که به شدت از شیوع ویروس آسیب دیدند و تعویق مالیات، بدون بهره، تا پایان سال
- ✓ هم‌زمان از طریق صندوق تثبیت اقتصادی^۳ تازه تأسیس شده و بانک توسعه عمومی^۴، دولت به دنبال گسترش ظرفیت دسترسی به ضمانت‌های وام عمومی برای همه شرکت‌ها در مقیاس‌های گوناگون با تخصیص حداقل ۸۲۵ میلیارد یورو (۲۵ درصد GDP) است.

علاوه بر دولت فدرال، دولت‌های ایالتی نیز در این کشور اقدامات خود را برای حمایت از اقتصاد اعلام کردند که شامل ۴۸ میلیارد یورو حمایت مستقیم و ۶۳ میلیارد یورو ضمانت وام در سطح ایالتی است.^۵

❖ اهم اقدامات عربستان سعودی

سیاست‌های مالی: کشور عربستان در تاریخ ۲۰ مارس ۷۰ میلیارد ریال سعودی (حدود ۱۸,۷ میلیارد دلار یا ۲,۷ درصد از GDP) برای بسته حمایت از بخش خصوصی اختصاص داده است. این بسته شامل تأخیر در پرداخت مالیات‌های دولتی و سایر هزینه‌های دولتی به منظور تأمین نقدینگی برای بخش خصوصی و افزایش تأمین مالی این بخش از طریق صندوق توسعه ملی است. دولت همچنین اعلام کرده است که هر گونه افزایش هزینه در بخش بهداشت تأمین مالی شده و بودجه

^۱ Short-term Non-deposit Foreign Exchange Liabilities

^۲ Minimum Foreign Exchange Liquidity Coverage Ratio

^۳ Economic Stabilization Fund (WSF)

^۴ The Public Development Bank

^۵ سیاست‌های پولی کشور آلمان از طرف بانک مرکزی اروپا و برای کشورهای حوزه یورو ارائه شده است. با توجه به اینکه سیاست پولی مشخص آلمان به صورت جدا در گزارش نیامده، از این قسمت در گزارش استفاده نشده است.

اضافی به وزارت بهداشت تخصیص داده خواهد شد. از سوی دیگر با توجه به اینکه کاهش قیمت نفت سبب از دست رفتن درآمد دولت خواهد شد، مقامات این کشور اعلام کردند که بودجه قسمت‌های غیراولویت دار در سال ۲۰۲۰ تا میزان ۵۰ میلیارد ریال عربستان (۱,۹ درصد از GDP) کاهش پیدا خواهد کرد و به طرح‌های جدید دارای اولویت اختصاص می‌یابد.

سیاست‌های پولی و کلان مالی: بانک مرکزی عربستان نرخ بهره خود را دوبار در طول امسال کاهش داده است. دولت در تاریخ ۱۴ مارس اعلام کرد که مبلغ ۵۰ میلیارد ریال عربستان (معادل ۱۳,۳ میلیارد دلار، ۱,۹ درصد از GDP) برای بسته حمایت از بخش خصوصی مخصوصا SMEها اختصاص می‌دهد که این مبلغ صرف تأمین مالی بانک‌ها می‌شود تا این توانایی را داشته باشند که پرداخت اقساط وام‌های کسب‌وکارها را به تعویق اندازند و همچنین بتوانند وام‌های جدیدی به فعالان اقتصادی اعطا نمایند. بانک مرکزی همچنین هزینه‌های انبارداری و واحدهای فروش و تراکنش‌های تجارت الکترونیک بخش خصوصی را به مدت سه ماه پوشش خواهد داد. دولت اعلام کرد که بانک مرکزی آمادگی دارد که تقاضای نقدینگی شرکت‌ها را در صورت نیاز تأمین نماید.

❖ اهم اقدامات ترکیه

سیاست‌های مالی: دولت ترکیه بسته ۱۰۰ میلیارد لیری ارائه داده است. این بسته مشتمل بر ۷۵ میلیارد لیر ترکیه (۱۱,۶ میلیارد دلار یا ۱,۵ درصد GDP) برای اقدامات مالی و ۲۵ میلیارد لیر ترکیه (۳,۸ میلیارد دلار یا ۰,۵ درصد از GDP) برای دوبرابر کردن اعتبار ضمانت تأمین مالی است. مهمترین اقدامات حمایتی دولت ترکیه عبارت‌اند از:

- ✓ افزایش حداقل حقوق بازنشستگی و کمک‌های نقدی به خانواده‌های نیازمند
- ✓ کاهش یا به تأخیر انداختن مالیات برای صنایع متاثر از کرونا (به ویژه بخش گردشگری)
- ✓ تمدید مهلت تشکیل پرونده مالیات بر درآمد شخصی و شرکتی

سیاست‌های پولی و کلان مالی: بانک مرکزی ترکیه نرخ بهره را کاهش و به ۹,۷۵ درصد رسانده و یک بسته اقدامات مالی نیز ارائه نموده است. این بسته شامل تسهیلات برای تأمین نقدینگی بنگاه‌ها با نرخ تخفیفی است. نیاز به ذخیره سپرده‌های ارزی برای بانک‌هایی که به اهداف افزایش اعطای وام به کسب‌وکارها دست یافتند، کاهش یافته است. به شرکت‌های محلی که از این بحران آسیب دیدند، برای بازپرداخت وام بانکی یک مهلت قانونی ۳ ماهه اعطا شده است (اصل و بهره). تأمین مالی موجودی انبار صادرکنندگان از طریق تمدید سررسید اعتبارهای موجود و جدید پشتیبانی می‌شود. به اجرا گذاشتن بدهی‌ها و فرآیند ورشکستگی (مگر در موارد مربوط به نفقه) به حالت تعلیق در آمده است.

❖ اهم اقدامات امارات متحده عربی:

سیاست‌های مالی: دولت امارات بسته ۲۶,۵ میلیارد درهم امارات (۷,۲ میلیارد دلار یا ۲ درصد از GDP) را برای اقدامات مالی ارائه کرده است. این مبلغ شامل:

✓ ۱۶ میلیارد درهم مصوب دولت فدرال امارات برای حمایت از بخش خصوصی از طریق کاهش هزینه‌های گوناگون دولتی و تسریع در پروژه‌های زیرساختی موجود است.

✓ ۹ میلیارد درهم برای دولت ابوظبی به‌عنوان بخشی از برنامه در حال اجرای محرک مالی "Ghadan-21" اختصاص یافت.

✓ ۱,۵ میلیارد درهم برای اقدامات دولت دبی به‌منظور کاهش هزینه‌های دولتی، یارانه‌های اختصاص داده شده به آب و برق و ساده سازی فرایندهای کسب و کار است.

طرح‌های جدیدی برای ارائه یارانه به آب و برق به همراه ضمانت اعتبار و حمایت از نقدینگی برای شرکت‌های کوچک و متوسط این کشور اعمال می‌شود. علاوه بر آن، دولت ابوظبی کاهش یا تأخیر در هزینه‌ها و جریمه‌های دولتی همراه با تخفیف در پرداخت اجاره بهای واحدهای تجاری در بخش‌های گردشگری و مهمان‌پذیر را نیز در دستور کار قرار داده است.

سیاست‌های پولی و کلان مالی: بانک مرکزی امارات نرخ بهره خود را دو بار در طول سال جاری کاهش داده است. علاوه بر آن در تاریخ ۱۴ مارس دولت از بسته ۱۰۰ میلیارد درهمی (۲۷ میلیارد دلار یا ۷,۹ درصد از GDP) رونمایی کرده است. شامل: وام با نرخ بهره صفر به بانک‌ها (۵۰ میلیارد درهم)

✓ ۱۵ تا ۲۵ درصد تخفیف برای ارائه وام به شرکت‌های کوچک و متوسط

✓ محدود کردن هزینه‌های بانکی برای شرکت‌های کوچک و متوسط

✓ چشم‌پوشی از کلیه هزینه‌های خدمات پرداخت برای ۶ ماه که توسط بانک مرکزی تأمین می‌شود.

۴- آثار و تبعات اقتصادی شیوع ویروس کرونا بر اقتصاد ایران

اقتصاد کشور در شرایطی گرفتار ویروس کرونا شد که قبل از شیوع این بیماری با انبوهی از مشکلات و بحران‌های داخلی و خارجی مواجه بوده است؛ به‌طوری‌که بر اساس آمار ارائه شده توسط مرکز آمار، رشد اقتصادی ۹ ماهه نخست سال ۱۳۹۸، منفی ۷,۶ درصد و رشد اقتصادی بدون نفت نیز تقریباً صفر درصد ثبت شده است. نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه کل کشور نیز برای سال ۱۳۹۸، معادل ۳۴,۸ درصد برای ثبت شده است و بر اساس گزارش تاب‌آوری ۲۰۱۹، وضعیت تاب‌آوری کشور بسیار وخیم گزارش شده است به نحوی که اقتصاد کشور در بین ۱۳۰ کشور مورد بررسی، رتبه ۱۲۰ را در این شاخص کسب کرده^۲

^۱ این برنامه‌ای است که دولت ابوظبی در واکنش به چالش‌های اقتصاد جهانی در سال ۲۰۲۰ بوسیله یک بسته محرک اقتصادی به ارزش ۵۰ میلیارد درهم امارت و برای یک دوره سه ساله ارائه کرده است. تحت این پروژه ۱۶ طرح برای بهبود سهولت کسب و کار و کاهش هزینه‌های زندگی در امارات راه‌اندازی شد.

^۲ شرکت GLOBAL FM به‌طور ساله اقدام به انتشار گزارشی از وضعیت تاب‌آوری جهانی کشورها می‌کند. شاخص تاب‌آوری جهانی با استفاده از ۳ دسته از عوامل شامل عوامل اقتصادی (از جمله بهره‌وری، ریسک سیاسی، شدت انرژی و نرخ شهرنشینی)، کیفیت ریسک (قرار گرفتن کشورها در معرض خطرهای طبیعی، ریسک طبیعی، کیفیت خطر آتش‌سوزی و ریسک سایبری ذاتی) و زنجیره تأمین (کنترل فساد، کیفیت زیرساخت‌ها، حکمرانی شرکت‌ها و میدان دید زنجیره تأمین) به ارزیابی وضعیت تاب‌آوری کشورها می‌پردازد.

و بر اساس گزارش شکنندگی ۲۰۱۹، کشور ایران با کسب امتیاز ۸۳ در میان ۱۷۸ کشور جهان در "وضعیت هشدار بالا"^۱ قرار گرفته است، به طوری که در برابر تکانه‌های احتمالی ناتوان از تطبیق به موقع با شرایط بحرانی می‌باشد. حال شیوع کرونا در اقتصاد کشور، ضمن برهم زدن بسیاری از معادلات و پیش‌بینی‌ها، از تحمیل شرایط سخت‌تر بر اقتصاد کشورمان در شرایط تحریمی حکایت می‌کند؛ در واقع، پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول در آوریل ۲۰۲۰، از نرخ تورم ۳۴٫۲ درصدی برای سال ۲۰۲۰ و ۳۳٫۵ درصدی در سال ۲۰۲۱ برای کشور حکایت می‌کند^۲، در حالیکه گزارش ماه اکتبر ۲۰۱۹ این سازمان برای کشور، پیش‌بینی تورم‌های دورقمی و بالا برای سال‌های ۲۰۲۰ و ۲۰۲۴ (به ترتیب ۳۱ و ۲۵ درصد) را گزارش کرده است^۳. لذا، شیوع این بیماری می‌تواند در سطح گسترده‌تر و در ابعادی فزاینده‌تر برای اقتصاد کشور مخرب و هزینه‌زا باشد.

با عنایت به آنکه شرط اصلی برای کنترل شیوع این بیماری در کشور، کاهش حداکثری تعاملات اجتماعی غیر ضرور در ماه‌های آینده عنوان شده است و لازمه این امر تعطیلی بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی می‌آشد، بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که شیوع ویروس کرونا در کشور، وضعیت رکود تورمی اقتصاد کشور در ماه‌های آتی را تشدید خواهد کرد و کسب و کارها به واسطه این وضعیت بیش از گذشته آسیب‌دیده و تضعیف خواهند شد.

درواقع، شیوع ویروس کرونا در کشور با ایجاد نگرانی در مردم از ورود به امکان عمومی نظیر فروشگاه‌ها و مراکز خرید، کاهش فروش کسب و کارهای خرد، اعم از تولیدی و خدماتی را در پی داشته است که ادامه این روند، حیات چهار میلیون واحد صنفی و صدها هزار واحد تولیدی کوچک و خرد وابسته را تهدید می‌کند. به عنوان مثال شواهد حاکی از آن است که برخی از کسب و کارها نظیر هتل‌ها، رستوران‌ها، سینماها، موزه‌ها، باشگاه‌های ورزشی، اماکن فرهنگی و زیارتی و... در عمل تعطیل شده‌اند. همچنین، هراس شرکای تجاری در کشورهای منطقه از انتقال این ویروس به کشورشان از طریق مرابوده با کشور ایران، منجر به بستن مرزهای زمینی کشورهای عراق، افغانستان و ترکیه و مرزهای هوایی در کشورهای ترکیه، گرجستان و امارات شده است که این امر نیز فعالیت‌های تجاری با کشورهای همسایه را مختل کرده است^۴.

بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که شیوع گسترده این بیماری در کشور، اقتصاد کشور را هم‌زمان با شوک عرضه و تقاضا مواجه ساخته است. از یک سو، به علت آنکه تنها راه حل کنترل شیوع کرونا، ماندن در خانه عنوان شده، عرضه نیروی کار کاهش یافته است و از سوی دیگر، عدم تمایل شرکای تجاری به مرابودات با کشور به علت شیوع کرونا موجب شده در تأمین مواد اولیه تولید نیز مشکلاتی ایجاد گردد. از زاویه‌ای دیگر، نا اطمینانی نسبت به آینده، خانواده‌ها را به تصمیم پس‌انداز بیشتر و به تعویق انداختن خرید اقلام غیر ضروری ترغیب خواهد کرد که تمامی موارد مورد اشاره، کاهش تقاضا و کساد بازار را

^۱ در گزارش شکنندگی رده بندی اقتصادهای شکننده در سطوح کشورهای با شکنندگی در سطح بسیار اخطار دهنده، با اخطار بالا، در وضعیت اخطار، در وضعیت هشدار بالا، هشدار متوسط، هشدار دهنده، باثبات، بسیار باثبات، پایدار و بسیار پایدار صورت گرفته است.

^۲ IMF, World Economic Outlook, Apr 2020.

^۳ IMF, World Economic Outlook, Oct 2019.

^۴ مرکز پژوهش‌های مجلس (اسفند ۱۳۹۸)، در باره مقابله با شیوع ویروس کرونا (بررسی آثار اقتصادی و پیشنهادهایی برای مدیریت تبعات آن)، معاونت پژوهش‌های اقتصادی.

به همراه خواهد داشت. بنابراین انتظار می‌رود حداقل تا زمانی که این ویروس در کشور شیوع دارد، رکود اقتصادی که در قبل به علت شوک ارزی و تشدید تحریم‌ها ایجاد شده بود و در حال حاضر به واسطه کساد بازار و تعطیلی کسب‌وکارها (شوکه‌های منفی عرضه و تقاضا) ناشی از شیوع ویروس کرونا ایجاد شده است، تشدید گردد.^۱

از سوی دیگر، باید در نظر داشت که سقوط بهای نفت خام به حدود ۲۰ دلار (۱۹,۷۰) در ۱۴ آوریل ۲۰۲۰، مقارن با ۱/۲۶ (۳۹۹/۱)²، به علت شکست مذاکره کشورهای عضو اوپک، فضای آلوده جهانی به ویروس کرونا و کاهش تقاضای کشورهای مصرف‌کننده نفت از جمله چین، حکایت از محدودیت درآمدی و ارزی جدی برای دولت در سال ۱۳۹۹ و افزایش کسری بودجه در این سال دارد. در چنین شرایطی، هزینه‌های تحمیل شده در اثر اپیدمی کرونا و همچنین کاهش تولید ناشی از آن، می‌تواند اقتصاد را با تورم‌های بالاتر و رشد اقتصادی پایین‌تر مواجه سازد و پدیده رکود تورمی را در اقتصاد تعمیق کند.

از این رو، پیگیری مجموعه‌ای از سیاست‌های حمایتی هدفمند از کسب‌وکارهای زیان‌دیده در حوزه‌های مختلف پولی، مالی، حقوقی و ... ضرورت می‌یابد. با توجه به آنکه مطابق با مصوبه هیئت‌وزیران در تاریخ ۲۵ اسفند ۱۳۹۸ (انتشار بخشنامه در تاریخ ۱/۱۱/۱۳۹۹)، بخش‌ها و رسته‌های کسب‌وکارهای اقتصادی مشمول انواع حمایت‌ها در ده طبقه شغلی (شامل: رستوران‌ها، فروشگاه‌هایی که آجیل، شیرینی و محصولات مشابه را به فروش می‌رسانند، آژانس‌های سفر و گردشگری، هتل‌ها و شرکت‌های اقامتی، شرکت‌های حمل‌ونقل، خطوط هوایی، شرکت‌های نساجی، تولیدکنندگان محصولات چرم، مراکز ورزشی و سرگرمی و برگزارکنندگان مراسم مختلف)، بیشتر اصناف و مشاغل را در برمی‌گیرد، لذا ضرورت دارد در کنار حمایت از این مشاغل، برنامه‌های حمایتی مشخصی برای کسب‌وکارهای تولیدی و پشتیبان تولید صد درصد خصوصی که از این شرایط آسیب دیده‌اند نیز در دستور کار سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان کشور قرار گیرد.

شایان توجه است که در شرایط حاضر دولت از یک سو با تحریم‌های ظالمانه و محدودیت‌هایی که این مسأله بر مالیه‌اش وارد کرده مواجه است و از سوی دیگر، کاهش قابل توجه تقاضا و قیمت نفت در سطح جهان، حکایت از عدم تحقق بخش قابل توجهی از درآمدهای پیش‌بینی شده دولت در بودجه را دارد. علاوه بر آن، کاهش صادرات غیرنفتی و کاهش تبادلات تجاری با کشورهای همجوار، کاهش درآمدهای مالیاتی به دنبال تداوم تعطیلی کسب‌وکارها و نیز افزایش هزینه‌های بهداشت و درمان، بر تنگنای مالی دولت به منظور مقابله با پیامدهای اقتصادی این ویروس افزوده است. بر این اساس، ضروریست سازوکاری در نظر گرفته شود که به واسطه آن منابع مالی محدود دولت به نحوی تخصیص یابد که بتواند به‌طور حداکثری پیامدهای اقتصادی شیوع این بیماری را بر اقتصاد کشور کاهش دهد. از این رو، به منظور مدیریت تخصیص و توزیع کارآمد انواع حمایت‌ها بر کسب‌وکارها، ابتدا چهارچوبی به منظور تعیین واحدهای تولیدی خصوصی حائز اولویت در اخذ انواع حمایت‌ها ارائه می‌شود و در نهایت بر اساس درس‌های حاصل شده از مرور تجارب جهانی در این خصوص، مجموعه سیاست‌هایی در حوزه‌های مختلف مالی، پولی، حقوقی و... برای آن دسته از کسب‌وکارهای حائز اولویت پیشنهاد می‌گردد.

^۱ همان

^۲ مطابق با سید نفتی اوپک

۴-۱- چارچوب پیشنهادی به منظور اولویت‌بندی کسب‌وکارها در اخذ انواع حمایت‌ها

اولویت‌بندی کسب‌وکارها و واحدهای اقتصادی در اخذ انواع حمایت‌ها به منظور کاهش پیامدهای اقتصادی شیوع ویروس کرونا، متکی بر یک فهم اساسی است مبنی بر اینکه در شرایط حاضر اعطای انواع حمایت‌ها و تسهیلات به تمام کسب‌وکارها و واحدهای اقتصادی متأثر از شیوع این ویروس، به واسطه منابع مالی محدود دولت بی‌تردید مقدور نیست و باید آن دسته از واحدهای تولیدی را حمایت کرد که در شرایط شکننده اقتصاد کشور، پیشران سایر بخش‌ها باشند و رونق‌بخشی به آنها موجبات ایجاد رونق در سایر فعالیت‌های اقتصادی را به ارمغان آورد. باید توجه داشت ساختار اقتصادی بیمار حاکم بر کشور طی چند دهه اخیر باعث گردیده بسیاری از کسب‌وکارها و فعالیت‌هایی که در کشور رونق گرفته‌اند، مضمون توسعه‌ای نداشته باشند و کمکی به رونق اقتصادی نکنند. لذا اقدامات حمایتی از این بخش‌ها در شرایط اضطراری فعلی که دولت با انواع محدودیت‌ها و تنگناهای مالی و اجرایی روبه‌رو است، راهکار نجات کشور نخواهد بود و تنها به اتلاف منابع، توزیع رانت و پول پاشی می‌انجامد و به ضد خود بدل می‌شود. از زاویه‌ای دیگر، باید توجه داشت که اگر دولت بخواهد تمامی کسب‌وکارها را حمایت کند، حمایت‌ها به صورت قطره‌چکانی و محدود خواهد بود که در عمل این حمایت‌ها نیز برای ادامه حیات کسب‌وکارها و رونق‌بخشی به اقتصاد کشور راهگشا نخواهد بود. لذا اگر دولت اقدام به اولویت‌بندی کسب‌وکارها نکند و بدون برنامه و با صدور دستورالعمل‌های جزیره‌ای و خلق‌الساعه سعی به اجرای انواع برنامه‌های حمایتی داشته باشد، اقتصاد کشور در وضعیت رکود تورمی عمیق‌تر از وضعیت کنونی اسیر خواهد شد و این شرایط ضمن دامن زدن به ناآرامی‌های اجتماعی گسترده در سطح کشور (شورش گرسنگان، بیکاران و...)، آسیب‌های جبران‌ناپذیری را به ظرفیت‌های تولیدی کشور وارد خواهد ساخت و ظرفیت‌های تولیدی اندک موجود را نیز از بین خواهد برد، به نحوی که دیگر راهکاری برای خروج از بحران‌های پی‌درپی که کشور با آن مواجه خواهد بود، وجود نخواهد داشت.

- بر این اساس، اصول کلی که در اولویت‌بندی واحدهای اقتصادی باید مدنظر سیاست‌گذار قرار گیرد عبارت‌اند از:
- انتخاب کسب‌وکارهای حائز اولویت بر اساس جهت‌گیری‌ها و برنامه‌های توسعه اقتصادی میان مدت و بلندمدت،
  - اقدامات حمایتی در راستای نجات کوتاه‌مدت اقتصاد، در بلندمدت کشور را با بحران‌های دیگر مواجه نسازد،
  - طبقه‌بندی اقدامات و سیاست‌های در دو بازه زمانی کوتاه‌مدت و میان‌مدت، هم‌زمان با در نظر گرفتن سناریوهای بدبینانه و واقع‌بینانه
  - شفاف‌سازی و اطلاع‌رسانی عمومی در خصوص نحوه و میزان ارائه حمایت‌ها و تسهیلات به منظور جلوگیری از رانت‌جویی و بروز رفتارهای فرصت‌طلبانه
  - طراحی سازوکاری برای نظارت حداکثری بر نحوه کمک‌ها و جلوگیری از توزیع رانت

در راستای شناسایی آن دسته از کسب‌وکارها که ضرورت دارد در شرایط حاضر مورد حمایت قرار گیرند، می‌توان با در نظر گرفتن مجموعه‌ای از شاخص‌ها، به غربال‌گری آنها اقدام کرد.

در گام نخست، سیاست‌گذار باید دامنه تخصیص انواع حمایت‌ها را صرفاً محدود به واحدهای تولیدی و خدماتی پشتیبان تولید کند.^۱ در این میان توصیه می‌شود آن دسته از واحدهایی که به واسطه شرایط موجود فعالیت‌هایشان رونق گرفته است و سودهای بالایی کسب کرده‌اند، به طور مثال صنایع بهداشتی و مواد شوینده و... از دامنه تخصیص حمایت‌ها حذف گردند. همچنین، از میان واحدهای تولیدی و خدماتی پشتیبان تولید، آن دسته از واحدهای اقتصادی باید مد نظر سیاست‌گذار برای حمایت قرار گیرند که قبل از شیوع ویروس کرونا در کشور حیات داشته و فعال محسوب می‌شده‌اند و با اخذ حمایت‌های دولتی، بخش عمده‌ای از چالش‌های پیش‌رویشان که به واسطه شیوع این ویروس ایجاد شده، رفع می‌گردد و از این گذر امکان ادامه حیات برای آنها طی سال ۱۳۹۹ و سال‌های آتی فراهم می‌شود. لذا، پیشنهاد می‌شود آن دسته از واحدهای اقتصادی خصوصی که بر اساس صورت‌های مالی و اسناد و مدارک، قبل از شیوع این بیماری نیز دارای شرایط نامناسب بوده‌اند و امیدی به حیاتشان نیست، از شمول این حمایت‌ها خارج گردند.

برای این منظور ضروریست، در گام اول، دامنه اعطای تسهیلات به آن دسته از واحدهای تولیدی و واحدهای خدماتی پشتیبان تولید خصوصی محدود گردد که قبل از شیوع این ویروس در اقتصاد، فعال بوده‌اند.

به منظور شناسایی واحدهای اقتصادی تعطیل از فعال، می‌توان آن دسته از شرکت‌های تولیدی خصوصی که در سال ۱۳۹۸ تا قبل از شیوع ویروس کرونا اظهارنامه مالیاتی و لیست بیمه کارکنان خود را به سازمان امور مالیاتی و سازمان تأمین اجتماعی ارائه کرده‌اند، حتی اگر دارای بدهی به سازمان‌های مذکور می‌باشند، به عنوان واحدهای فعال در اقتصاد در نظر گرفت.

در گام دوم، از میان تمامی واحدهای تولیدی خصوصی که در اقتصاد کشور طی سال ۱۳۹۸ فعالیت داشته‌اند، اولویت با آن دسته از واحدهای اقتصادی است که از ظرفیت‌های بالایی به منظور رونق‌بخشی به اقتصاد برخوردار می‌باشند و از این گذر، نقش درخور توجهی در بهبود شرایط اقتصادی کشور ایفا خواهند کرد. شاخص‌های پیشنهادی برای شناسایی واحدهای اقتصادی با اثرگذاری بالا بر اقتصاد کشور عبارت‌اند از:

- ✓ برخورداری از توان اشتغال‌زایی بالا و پایدار
- ✓ پیشران بودن (بالا بودن پیوندهای پسین و پیشین با صنایع و بنگاه‌های دیگر)
- ✓ تمرکز بر بخش‌ها و فعالیت‌هایی که کشور را از واردات بی‌نیاز می‌کند (در شرایطی که به شدت با محدودیت ارزی مواجه هستیم)
- ✓ ایجاد ارزش افزوده بالا در اقتصاد

---

^۱ لذا شرکت‌های دولتی، عمومی و غیر دولتی، نهادها، ارگان‌ها، سازمان‌ها و شرکت‌های وابسته به بانک‌ها و همچنین شرکت‌های وابسته به ارگان‌های نظامی، آستان قدس رضوی، ستاد اجرایی فرمان امام و بنیادها مشمول انواع حمایت‌ها قرار نگیرند.

در گام سوم، ضرورت دارد از میان تمامی واحدهای تولیدی فعال خصوصی و اثرگذار بر وضعیت اقتصادی کشور، آن دسته از واحدهایی مشمول حمایت دولت قرار گیرند که به علت شیوع این ویروس در اقتصاد کشور با تعطیلی و زیان اقتصادی مواجه شده‌اند و دارای اسناد مثبتی برای اثبات تحمیل زیان بر اساس معیارهایی همچون کاهش شدید فروش نسبت به سال گذشته و... می‌باشند.

همچنین، با توجه به تجربه‌های تکرار شونده در خصوص اقدامات حمایتی که در بسیاری مواقع به توزیع رانت و اتلاف منابع منجر گشته، ضروریست ضمن شفاف‌سازی و اطلاع‌رسانی عمومی در خصوص نحوه و میزان ارائه حمایت‌ها و تسهیلات، سازوکار نظارتی سخت‌گیرانه نیز به منظور جلوگیری از رانت‌جویی و بروز رفتارهای فرصت‌طلبانه، بر کار بسته شود.

۴-۲- راهکارهای پیشنهادی به نظام تصمیم‌گیری

با عنایت به آنکه، شیوع ویروس کرونا در اواخر سال گذشته و تداوم آن در شرایط حاضر، ضمن ایجاد فشار بر بخش درمان، نارسایی در توزیع امکانات بهداشتی و تحمیل هزینه‌های بهداشت و سلامت به دولت و خانوارها، به واسطه دامن زدن به تعطیلی گسترده کسب و کارها، اقتصاد کشور را وارد رکودی عمیق‌تری کرده است که در نوع خود بی‌سابقه می‌باشد و این شوک عظیم در کنار شرایط تحریمی حاکم بر اقتصاد کشور، نوسانات گسترده در نرخ ارز، سیر صعودی افزایش قیمت‌ها و... فشار مضاعفی را بر فعالین اقتصادی وارد ساخته است، لذا در کنار پیگیری حمایت‌ها و تدابیر هوشمندانه برای مقابله با پیامدهای مخرب اقتصادی شیوع این بیماری از سوی نظام تصمیم‌گیری، تلاش برای کاهش تحریم‌های ناعادلانه بین‌المللی و پذیرش کمک از سازمان‌های بین‌المللی مردم‌نهادها و کشورهای پیشنهاد دهنده (به‌ویژه پذیرش کمک‌های دارویی، پزشکی و تجهیزاتی) ضرورت می‌یابد. شایان توجه است در صورتی که برای مدیریت و کاهش زیان‌های اقتصادی وارده، چاره‌ای اندیشیده نشود و راهکارهایی عملی در پیش گرفته نشود، آسیب‌های وارده بر اقتصاد کشور تصاعدی و غیر قابل جبران خواهد بود.

عدم برخورد سیاسی با چالش‌های ایجاد شده از شیوع این ویروس و اتخاذ سیاست‌های حمایتی کارآمد به صورت کوتاه‌مدت و بلند مدت اثرات شگرفی بر چرخه اقتصاد کشور خواهد داشت. بر این اساس، اتاق ایران به‌عنوان پارلمان بخش خصوصی و در همراهی با مدافعان سلامت کشور مانند گذشته اهتمام ورزیده و برای حفظ رونق چرخه اقتصادی پیشنهادهایی را به منظور حمایت از "واحدهای تولیدی و خدمات پشتیبان تولید صدرصد خصوصی که قبل از شیوع ویروس کرونا در اقتصاد کشور حیات داشته‌اند و به علت شیوع این ویروس در اقتصاد کشور با تعطیلی و زیان اقتصادی مواجه شده‌اند و دارای اسناد مثبتی برای اثبات تحمیل زیان می‌باشند"، پیشنهادات خود را به شرح ذیل ارائه می‌کند. لازم به ذکر است مجموعه راهکارهای مورد نظر برای شش ماهه اول سال ۱۳۹۹ است. شایان توجه است که مجموعه راهکارهای مورد نظر برای شش ماهه اول سال ۱۳۹۹ ارائه شده و ضروری است در شهریور ماه با توجه به وضعیت کشور، در مورد توقف یا ادامه راهکارها تا رسیدن به شرایط

عادی اقتصادی تصمیم‌گیری شود. همچنین، باید در نظر داشت که عبور از این بحران نیازمند هماهنگی و همکاری قوای سه گانه با هم و بهره‌مندی از ظرفیت‌های مشاوره‌ای اتاق‌ها، نخبگان و کارشناسان اقتصادی می‌باشد.

✓ تسهیلاتی در زمینه پرداخت مالیات

- تعویق در ارائه اظهارنامه، ترازنامه، حساب سود و زیان متکی به دفاتر و اسناد اشخاص حقوقی تا پایان شهریور ماه ۱۳۹۹ برای واحدهای اقتصادی منتخب
- تمدید مهلت بخشودگی جرائم مواد (۱۶۹)، (۱۹۰)، (۱۹۹)، (۱۹۷)، (۱۹۳) مربوط به قانون مالیات‌های مستقیم و قانون مالیات بر ارزش افزوده تا پایان شهریور ماه ۱۳۹۹ در صورت تداوم وضعیت شیوع کرونا
- استرداد حداقل ۵۰ درصد از مالیات بر ارزش افزوده صادرکنندگان در سال ۱۳۹۸ به صورت علی‌الحساب و بدون رفع تعهد ارزی
- استمهال حداقل شش ماهه تقسیط پرداخت بدهی‌های مالیاتی دوره‌های گذشته کسب و کارهای منتخب (دارای ارائه اسناد مثبت در خصوص کاهش در فروش و آسیب از شیوع کرونا) به سازمان امور مالیاتی
- استمهال پرداخت مالیات بر ارزش افزوده متعلقه از اسفند ماه ۱۳۹۸ لغایت حداقل تا پایان شهریور ماه ۱۳۹۹ و تقسیط بازپرداخت ماهانه از مهر ماه ۱۳۹۹ به بعد، بدون اخذ جریمه دیرکرد برای واحدهای اقتصادی منتخب
- معافیت از پرداخت مالیات بر ارزش افزوده به منظور واردات تجهیزات مقابله با شیوع کرونا
- لغو جلسات هیأت‌ها و رسیدگی مالیاتی کلیه مؤدیان حداقل تا پایان خرداد ماه ۱۳۹۹، در صورت تداوم وضعیت شیوع کرونا
- عدم اخذ جرائم مالیاتی از زمان ابلاغ برگ تشخیص به واسطه تعویق در برگزاری هیأت‌های حل اختلاف مالیاتی
- تمدید مهلت اعتراض به اوراق مالیاتی تا پایان شهریور ماه ۱۳۹۹ برای واحدهای اقتصادی منتخب، در صورت تداوم وضعیت شیوع کرونا
- اعطای معافیت و یا تخفیف مالیات به میزان حداقل ۵ درصد برای سال ۱۳۹۸ برای واحدهای اقتصادی منتخب
- تمدید مهلت پرداخت مالیات مستقیم برای واحدهای اقتصادی منتخب
- تدوین مقررات به‌روز مربوط به تعیین خسارت بنگاه‌های اقتصادی جهت برخورداری از تسهیلات ماده ۱۶۵ ق.م.م با رعایت مواد ۲ و ۳ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار
- تمدید یا تجدید کلیه مجوزهای کسب و کار اشخاص حقوقی، علاوه بر اشخاص حقیقی بدون نیاز به اخذ گواهی مالیاتی موضوع ماده ۱۸۶ ق.م.م
- پذیرش هزینه اضافی استهلاک به‌عنوان هزینه‌های قابل قبول و تسریع در اعمال هزینه استهلاک در حساب‌های دوره وقوع حوادث غیر مترقبه (به‌ویژه برای بنگاه‌های کوچک و متوسط منتخب)

✓ اقداماتی در خصوص حق بیمه تأمین اجتماعی کارفرمایان^۱

- استمهال سهم حق بیمه کارفرما واحدهای تولیدی منتخب (شامل حق بیمه بازنشستگی، بیکاری و حوادث ناشی از کار) از اسفند ماه ۱۳۹۸ تا پایان شهریور ماه ۱۳۹۹ و تعیین تکلیف برای تقسیط بازپرداخت این بدهی از مهر ماه ۱۳۹۹ و بدون اخذ جریمه دیرکرد
- تخفیف حداقل ۵ درصدی حق بیمه سهم کارفرما (سهم ۲۳ درصد) از اسفند ماه ۱۳۹۸ تا شهریور ماه ۱۳۹۹ برای بنگاه‌های اقتصادی منتخب
- استمهال حداقل شش ماهه تقسیط پرداخت بدهی‌های دوره‌های گذشته کسب‌وکارهای منتخب به سازمان تأمین اجتماعی
- امکان ورود موقت مشاغل خویش‌فرما به بیمه بیکاری
- توقف بازرسی دفاتر قانونی مؤسسات تا پایان برنامه ششم به‌استثنای پیمانکارانی که صدور مفاسد حساب آنها منوط به بازرسی دفاتر قانونی می‌باشد.

✓ تأمین مالی و سرمایه در گردش کسب‌وکارها

- در نظر گرفتن یک دوره تنفس از اسفند ماه ۱۳۹۸ تا پایان شهریور ماه ۱۳۹۹ و تقسیط بازپرداخت اصل و فرع تسهیلات بانکی از مهر ماه ۱۳۹۹ به بعد، بدون اخذ جریمه دیرکرد برای واحدهای اقتصادی منتخب
- اعطای تسهیلات سرمایه در گردش با شرایط سهل و نرخ حمایتی برای آن دسته از واحدهای تولیدی منتخب که به دلیل کاهش فروش توان پرداخت دیون و بدهی‌های خود (چک‌ها) را ندارند.
- توسعه ابزارهای ضمانتی صندوق‌های حمایتی، به‌خصوص صندوق ضمانت صادرات در راستای تسهیل اخذ تسهیلات و وام از شبکه بانکی برای بنگاه‌های کوچک و متوسط و بنگاه‌های صادراتی منتخب
- حذف اخذ سپرده در بانک‌های عامل برای تخصیص ارز و در عوض اخذ تضمین‌ها و وثایق ملکی مکفی برای واحدهای اقتصادی منتخب
- آزادسازی بخشی از سپرده‌های واحدهای تولیدی منتخب که بابت دریافت تسهیلات از سیستم بانکی بلوکه شده است و دریافت تضامین غیرنقدی توسط بانک عامل
- فروش اقساطی (بدون دریافت سود) مواد پتروشیمیایی به صنایع پایین‌دست پتروشیمی منتخب

^۱ شامل حق بیمه بازنشستگی، بیکاری و حوادث ناشی از کار

✓ اقداماتی در خصوص اجاره‌بها و هزینه‌ها و عوارض سربار کسب‌وکارها

- معافیت کسب‌وکارهای منتخب از پرداخت اجاره‌بها برای دارایی‌های سرمایه‌ای اجاره شده از دولت و شرکت‌های دولتی تا زمان تعطیلی و کساد ناشی از کرونا
- تعویق یا کاهش انواع هزینه‌های اداری و دفتری برای کسب‌وکارهای کوچک و متوسط منتخب در شش ماهه اول سال ۱۳۹۹ در صورت تداوم شیوع کرونا در کشور (شامل انواع هزینه‌ها و عوارض مرتبط با قبوض خدماتی، آب، برق، گاز، فاضلاب و پسماند برای کسب‌وکارهای زیان‌دیده از شیوع کرونا)
- استمهال حقوق ورودی و عوارض وارداتی آن دسته از کالاهایی که در فرآیند تولید کسب‌وکارهای منتخب مورد نیاز است و در زنجیره تأمین آنها اختلال ایجاد شده و یا عرضه آنها در بازار دچار کمبود شده است (با ارائه اسناد و مدارک) برای مدت حداقل شش ماهه و بدون پرداخت جریمه دیرکرد
- استمهال وصول هرگونه عوارض توسط شهرداری‌ها حداقل تا پایان شهریور ۱۳۹۹ برای واحدهای اقتصادی منتخب

✓ حمایت‌های حقوقی و تسهیل قراردادهای

- اعلام شرایط موجود به عنوان شرایط فورس ماژور از تاریخ اول اسفند ماه ۱۳۹۸ تا حداقل خرداد ماه ۱۳۹۹ و الزام دستگاه‌های اجرائی به اعمال شرایط فورس ماژور در قراردادهای خود با فعالان اقتصادی
- الزام دستگاه‌های اجرائی به تعدیل مناسب مدت و مبلغ قراردادهای خود با فعالان اقتصادی به جهت شرایط فورس ماژور در جهت حفظ و حمایت از حقوق ایشان و جلوگیری از ورشکستگی آنها
- ارائه گواهی شرایط فورس ماژور برای شرکت‌هایی که به واسطه شرایط شیوع بیماری، از عمل به تعهدات قراردادهای بین‌المللی خود ناتوان می‌باشند، ارائه شود.
- عدم شمولیت محرومیت‌ها و ممنوعیت‌های ناظر بر چک‌های برگشتی از ابتدای اسفند ماه ۱۳۹۸ تا پایان شهریور ماه ۱۳۹۹، در صورت تداوم شیوع ویروس کرونا
- تمدید یا تجدید کلیه مجوزهای کسب‌وکارهای منتخب برای یک دوره شش ماهه منتهی به شهریور ماه ۱۳۹۹ در صورت تداوم وضعیت شیوع کرونا، مشروط به عدم تخلف صاحب کسب‌وکار و بدون نیاز به مراجعه به ادارات دولتی و بدون نیاز به اخذ گواهی پرداخت مالیاتی
- اعتبار کارت‌های بازرگانی که تاریخ انقضای آنها مربوط به اسفندماه ۱۳۹۸ می‌باشد، تا پایان خرداد ماه ۱۳۹۹ به‌طور خودکار و بدون نیاز به ارائه مدارک و یا مراجعه حضوری به محل اتاق‌های سراسری کشور، توسط وزارت صمت تمدید گردد.
- تعویق مهلت مجامع عمومی شرکت‌ها تا پایان مهر ماه ۱۳۹۹ برای کلیه شرکت‌ها چه بورسی و چه غیر بورسی

✓ حمایت‌های تجاری

- بکارگیری دیپلماسی فعال اقتصادی در جهت بازگشایی مرزها و رفع محدودیت‌ها در تبادلات کالایی و مسافری با کشورهای همسایه به‌ویژه عراق، افغانستان و ترکیه (به‌ویژه محصولات کشاورزی به دلیل عدم امکان دپوی محصول)
- پیگیری استراتژی و برنامه‌های راهبردی در جهت حذف محدودیت‌های شرایط تحریمی و آزادسازی منابع مالی بلوکه شده در خارج از کشور
- تجدید نظر در خصوص هزینه حق توقف مورد مطالبه از صاحبان کالا توسط نمایندگان خطوط کشتیرانی با توجه به طولانی شدن روند تخلیه کالا در مبادی ورودی به دلیل شیوع کرونا
- ممنوعیت واردات کالاهایی که مشابه آن در داخل تولید می‌شود یا امکان تولید در داخل وجود دارد.
- کاهش بوروکراسی تخصیص ارز به واحدهای تولیدی منتخب به‌منظور واردات مواد اولیه مورد نیاز در فرآیند تولید

✓ توسعه ظرفیت‌های فناوری و تجارت الکترونیک

- توسعه زیرساخت‌های فناوری در کشور و افزایش پهنای باند از سوی وزارت ارتباطات به‌منظور بهره برداری بهینه و حداکثری از تجارت الکترونیک و حرکت به سمت کسب‌وکارهای اینترنتی
- توسعه دولت الکترونیک و کاهش بوروکراسی اداری در ارائه خدمات مرتبط با حوزه فعالیت کسب‌وکارها (بدون نیاز به مراجعه حضوری) به‌ویژه امور مرتبط با بیمه تأمین اجتماعی و مالیات تا زمان تداوم شیوع ویروس کرونا
- بازنگری در قوانین و مقررات کسب‌وکارها و توجه اکید به حمایت از کسب‌وکارهای مجازی
- ارائه تخفیف‌ها و معافیت‌های اینترنتی برای اتصال کارکنان و کسب‌وکارها به‌منظور اجرای حداکثری دورکاری

✓ سایر راهکارها

- الزام دولت در خصوص تصویب مصوبه‌ای مبنی بر عدم تعهد کارفرمایان نسبت به پرداخت هزینه‌های درمان کارگران در صورت ابتلاء به بیماری کرونا و یا پرداخت دیه به علت فوت کارگران، ناشی از بازگشایی واحدهای تولیدی بر اساس مصوبه ستاد کرونا
- شفاف‌سازی و اطلاع‌رسانی عمومی در خصوص نحوه و میزان ارائه حمایت‌ها و تسهیلات و پیگیری سازوکارهای نظارتی سخت‌گیرانه به‌منظور جلوگیری از رانت‌جویی و بروز رفتارهای فرصت‌طلبانه
- عدم افزایش بهای محصولات و مواد اولیه تولیدی بنگاه‌های بزرگ دولتی به مدت شش ماه
- با عنایت به نقش و نفوذ پذیری بالای صدا و سیما در آحاد جامعه و در راستای کمک به تبلیغات محصولات ایرانی در سال جهش تولید لازم است صدا و سیما تا پایان شهریور ماه با اختصاص برنامه‌های مشخص نسبت به تحریک

تقاضا اقدام کرده و همچنین، با رایگان کردن تبلیغات شرکت‌هایی که کالاهای اساسی تولید می‌کنند نسبت به رونق در تولید و خروج فعالان اقتصادی از رکود اقدام کند.

امید می‌رود در سایه هماهنگی و همکاری قوای سه‌گانه و همدلی دولت و بخش خصوصی، بستر مناسب برای کنترل پیامدهای مخرب شیوع این بیماری بر کسب‌وکارهای اقتصادی فراهم گردد. در این راستا اتاق بازرگانی، صنایع و معادن و کشاورزی ایران آمادگی خود را برای ارائه هرگونه نظر مشورتی و کارشناسی اعلام می‌دارد.

منابع منابع فارسی

۱. اتاق بازرگانی اصفهان (فروردین ۱۳۹۹)، گزارش هفتگی در خصوص ارزیابی بیماری کرونا بر اقتصاد ایران
۲. اتاق بازرگانی تهران (اسفند ۱۳۹۸)، تغییر در چشم‌انداز اقتصاد جهان به دلیل ویروس کرونا
۳. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران (فروردین ۱۳۹۹)، اقدامات اتحادیه اروپا برای حمایت از بنگاه‌ها در بحران ویروس کرونا
۴. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی کرمان (۱۱ فروردین ۱۳۹۹)، درخواست ارائه تسهیلات مالیاتی از سازمان امور مالیاتی کشور
۵. انجمن مدیران صنایع (فروردین ۱۳۹۹)، طبقه بندی یافته‌های پژوهش‌های اقتصادی مرتبط با آثار اقتصادی ویروس کرونا و ارائه برخی راهکارها
۶. بت شکن، محمد هاشم و محمد صادق عبدالهی پور (فروردین ۱۳۹۹)، تأثیر شیوع کرونا ویروس بر اقتصاد ایران، شرکت خدمات مشاوره مدیریت، به‌رآیین.
۷. بخشنامه ریاست جمهوری، مورخ 1398/12/27، به شماره 165232، با موضوع عدم شمولیت محرومیت‌ها و ممنوعیت‌های ناظر بر چک‌های برگشتی
۸. بخشنامه سازمان تأمین اجتماعی، مورخ 1398/12/26، به شماره 1000/98/14774 با موضوع امهال حق بیمه اسفندماه، فروردین و اردیبهشت ماه سهم کارفرما برای فعالیت‌ها و کارگاه‌های مشمول عناوین ده گانه
۹. بخشنامه سازمان تأمین اجتماعی، مورخ 1398/12/27، به شماره 248473، با موضوع بیمه بیکاری به علت شیوع کرونا
۱۰. بخشنامه‌های سازمان امور مالیاتی کشور، مورخ 1399/01/17، به شماره 99/246347، مرتبط با شیوع ویروس کرونا
۱۱. پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۵ فروردین ۱۳۹۹)، ابعاد فرهنگی و اجتماعی بحران ویروس کرونا در ایران
۱۲. تصویب نامه هیأت وزیران، مورخ 1399/01/11، به شماره 1677/ت ۵۷۴۳۵، با موضوع استمهال حق بیمه و هزینه برق و گاز کسب‌وکارهای آسیب‌دیده
۱۳. تلیکانی شعله (اسفند ۱۳۹۸) اقدامات موثر دولتی در مقابله با اثرات بازدارنده اقتصادی ناشی از اپیدمی کرونا ویروس (مطالعه موردی کشور چین)، معاونت امور تعاون، دفتر ترویج، آموزش و تحقیقات.
۱۴. دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران (۱۶ فروردین ۱۳۹۹) بحران کرونا و اقدامات ابتکاری شرکت‌ها و کسب‌وکارها
۱۵. دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران با همکاری خبرگزاری جمهوری اسلامی (۹ فروردین ۱۳۹۹)، بحران کرونا و اقدامات ابتکاری شرکت‌ها و کسب‌وکارها
۱۶. دستورالعمل سازمان امور مالیاتی کشور، مورخ 1399/01/10، به شماره 200/99/501، با موضوع اولویت‌های برنامه عملیاتی سازمان امور مالیاتی در اردیبهشت ماه سال جاری با توجه به شیوع بیماری کرونا
۱۷. طالبی، کامبیز و محمدرضا زالی (فروردین ۱۳۹۸)، اصول سیاست‌های قاتصاد در رکود کوید ۱۹.

۱۸. قدوسی حامد (۲۳ اسفند ۱۳۹۸)، اپیدمی کرونا و اقتصاد ایران: چارچوبی برای حل تحلیل مساله
۱۹. کمیسیون بازار پول و سرمایه اتاق بازرگانی ایران (۸ فروردین ۱۳۹۹)، طرح پیشنهادی اقدامات حمایتی دولتی از بنگاه‌های تولیدی در شرایط بحران کرونا.
۲۰. کمیسیون صنایع اتاق ایران (۱۰ فروردین ۱۳۹۹)، ارائه پیشنهادات در خصوص نحوه اعمال حمایت‌های دولت و برخی قوانین دولتی در شرایط بحران کرونا
۲۱. مرکز پژوهش‌های اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران (اسفند ۱۳۹۸)، اقتصاد ایران گرفتار با ویروس کرونا ضرورت حمایت از کسب‌وکارها
۲۲. مرکز پژوهش‌های مجلس (اسفند ۱۳۹۸)، در باره مقابله با شیوع ویروس کرونا (بررسی آثار اقتصادی و پیشنهادهایی برای مدیریت تبعات آن)، معاونت پژوهش‌های اقتصادی.
۲۳. مرکز توانمندسازی حاکمیت و جامعه جهاد دانشگاهی (فروردین ۱۳۹۹)، توانمندسازی حاکمیت برای مقابله با کوید-۱۹، درس‌های برای سیاستگذاران، مدیران و فعالان مدنی در مدیریت بحران کرونا
۲۴. مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب و کار معاونت اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی (اسفند ۱۳۹۸) کسب‌وکارها در دنیای پسا کرونا (مقدماتی)
۲۵. مشایخی، علینقی (۱۷ اسفند ۱۳۹۸)، شیوع بیماری کرونا در ایران، دانشکده مدیریت و اقتصادی دانشگاه شریف.
۲۶. مصوبات ستاد ملی کرونا در حوزه مالیاتی
۲۷. مصوبات شورای پول و اعتبار در رابطه با ویروس کرونا در رابطه با ۷۵ هزار میلیارد تومان تسهیلات
۲۸. مصوبات شورای هماهنگی سران قوا
۲۹. معاونت استان‌ها و تشکل‌ها (فروردین ۱۳۹۹)، پیشنهادهایی جهت حمایت از بنگاه‌های اقتصادی آسیب‌دیده از ویروس کرونا.
۳۰. معاونت امور اقتصادی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (اسفند ۱۳۹۸)، درآمدی بر آثار شیوع ویروس کرونا بر اقتصاد ایران
۳۱. معاونت آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، پژوهشکده آینده‌پژوهی و سلامت و مرکز تحقیقات آینده‌نگری و نوآوری سلامت (اسفند ۱۳۹۸)، ترجمه اقتصاد در زمان کوید ۱۹.
۳۲. معاونت توسعه کارآفرینی و اشتغال وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (اسفند ۱۳۹۸)، پاندمی کرونا و نجات کسب‌وکارهای ایرانی (شش آموخته از چین، دو برنامه نوآورانه برای دولت، و دو فرصت توسعه برای ایران).
۳۳. مقاله "داروی اقتصاد بیمار جهان چیست" مجله اکونومیست در سایت تجارت نیوز، ۱۸ اسفند ۱۳۹۸.
۳۴. مکاتبه رؤسای اتاق‌های ایران، اصناف و تعاون با رئیس جمهور (۱۸ اسفند ۱۳۹۸)، با موضوع ارائه راهکارهایی جهت کاهش پیامدهای اقتصادی شیوع ویروس کرونا بر کسب‌وکارها.
۳۵. مکاتبه رییس اتاق ایران با رییس بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۹ فروردین ۱۳۹۹)، در خصوص تدوین پیش نویس رفع تعهد ارزی در صادرات سال ۹۹
۳۶. مکاتبه رییس اتاق ایران با معاون اول رئیس جمهور (۱۱ فروردین ۱۳۹۹) درخواست تمدید موعد تسلیم اظهارنامه های مالیاتی عملکرد سال ۱۳۹۸ و برگزاری مجامع شرکت‌های حسابرسی شده

۳۷. ملک محمدی، سارا و پدرام سلوکی (۱۱ فروردین ۱۳۹۹) مقایسه تدابیر ایالات متحده و ایران برای مدیریت تبعات اقتصادی کرونا ویروس، شرکت خدمات مشاوره به رابین
۳۸. موسسه رسا (اسفند ۱۳۹۸)، ترجمه گزارش موسسه مک کینزی با رهبری در بحران (الگوی پاسخدهی سازمان‌ها به شیوع ویروس کرونا و چالش‌های آتی آن).
۳۹. یووال نوح حراری (۱ فروردین ۱۳۹۹) جهان پس از کرونا ویروس، چاپ شده در مجله فاینانشیال تایمز، ترجمه فراز عطار.

منابع لاتین

1. <https://multimedia.scmp.com/widgets/china/wuhanvirus/>: Based on the WHO's Covid-19 situation reports
2. <https://www.cnbc.com/2020/04/03/who-says-countries-that-rush-to-lift-coronavirus-containment-risk-more-severe-and-prolonged-damage-to-economy.html>
3. <https://www.oecd.org/coronavirus/en/>
4. <https://www.china-briefing.com/news/chinas-support-foreign-invested-enterprises-cope-covid-19-outbreak/>
5. <https://www.china-briefing.com/news/china-reduce-social-insurance-commitments-smes-short-term-coronavirus-impact/>
6. <https://www.china-briefing.com/news/chinas-latest-regional-measures-to-support-smes-during-coronavirus-outbreak/>
7. <https://cutt.ly/7twtUxi>
8. <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#G>
9. IMF, World Economic Outlook, Oct 2019.